

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím:

Forrás:

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(O)

Osztályozás

Tárgy

Hely

Idő

Személy

92

Apponyi Albert

"1943"

1943. 7. 6.

Apponyi nyomában

Lassan hull a hó a Tabán fölött. Fehér minden és a templomtornyok hegyes tetején is hó, fehér hó világlik. Amint nekivágunk az Ilona-lépcsőnek, zúgni, füttyülni kezd a szél. Az Ilona-utca felől próbáljuk megközelíteni a Várat. Innen, a kapaszkodón, már csunyán beleakaszódik a februári szél a kabát szőrmegallérjába.

A Bécsi-kapu felé kanyarodunk. Itt ballagott naponta lakására gróf Apponyi Albert, itt tolt egyszer egy szegény öregasszony helyett a rózsát nyolcvanhat éves korában télidőben, most látom csak, milyen szélben. Mert idefent, úgy látszik, mindig szél súvit. Beérünk a Verbőczy-utca. Hogy is mondta egyszer Apponyi?

— Furcsa. Az „én” terem: Verbőczy áll; Verbőczy utcájában meg én lakom. Miért nincs fordítva?

A szürke palota kapuja megnyílik. Belépünk, hogy megkeressük Apponyi lábanyomát. Mi maradt élve belőle otthonában.

A két ovális kőcimer a kapu fölött — az Apponyi grófi és Dietrichstein hercegi cimer — eltűnik a hátunk mögött. A kapu csapódik és az ősz, admirális arcú inas átvész egy udvaron. Új ajtó, új feljárat: forró, óriási kályha mellett állok egy nagy csarnokban, katonás sorba aggatott, barnakeretes képek közt. Az Apponyi-házaspár egykori kastélyait, parkjait ábrázolják ezek a képek, fiatalságuk egykori színhelyét. Eberhard-Nikolsburg, hol vannak ma már? Ma már csak gyöngyösapáti „van”, a kis kuria és a budai öreg palota. De hiszen sok minden más is eltűnt az

óta már Apponyiék körül, szerte a nagyvilágban.

Az öreg palotát Apponyi fia lakja. Az egyetlen fiutód. Apponyi másik két gyermeke leány; herceg Rohan Károlyné és gróf Pálffy Ferencné.

Apponyi fia kedvesen fogad. Valamivel alacsonyabb apjánál. Ahogy fölötté is mulnak az évek (fia: legifjabb Apponyi Albert, jövőre már érettségizik.) Apponyi fia egyre jobban kezd hasonlítani apjára. Apja vonásait azonban valahogy mégis inkább Apponyi Albert ifjabbik leánya, Apponyi Julia örzi.

Noailles grófnő mondotta egyszer, hogy Apponyi Albert „két lábon járó emberi katedrális.” Ez igaz. De talán még igazabb annak a névtelen unitárius lelkésznek a megállapítása, hogy szinte biológiai csoda: ötszáz évben egyszer fordul elő, hogy ilyen pompás lélek, éppen ilyen rendkívüli testtel találkozzék össze. Apponyi — különösen késő öreg korában — már szinte nem is emberi test volt, hanem eszme. Ha szembe jött veled az utcán, azt hitted, nem is földi halandó, hanem egy meglevenedett korszak jön szembe veled. Olyan fenséges volt. Talán a reformkort jelentette. Talán az abszolutizmus elleni küzdelem megtestesülése volt. Talán a békekor-szak inkarnációja. Vagy talán a századvégi, nagy emberi föllendülés emléke. És volt is Apponyinak ebben a történelmiségben valami tárgyi indoka is. Hogyne. Hiszen amikor megszületett, még Napoleon sógora, Mária Lujza fivére, V. Ferdinánd volt Magyarország királya. Ki élt még Horthy Miklós korszakában a kortársak közül?

Kevesen válaszoltak eddig arra,

honnan is vette Apponyi ezt a remek, a magyar típustól oly elütő külsőt?

— Ez itt úkapám. Apponyi Györgynek hívták őt is. Titkos tanácsos volt — mondja Apponyi György, amint végigvisz ősei galériáján. Egyébként nem egy nagy teremben, hanem sok kis szobában, lépcsőfordulóban függ a legtöbb arckép.

Széles arccsontu, kövér, ördögyszemöldökű mongolt mutat a repedezett arckép, amely előtt állunk. Ez volt tehát az ezerhétszáz évesekben élt úkapa. Itt van mellette a felesége is; keményre fűzött, karcsudereku osztrák grófnő. Fababuszerű, agyonpólyált gyermeket tart a kezében.

— Itt van ez a „gyermek” nagyban is — mosolyog Apponyi György. És tényleg itt függ másodikkak a szép-apa is; parókás, rózsásus, zömök férfiú, de nála az arccsontok már szemmel láthatóan keskenyebbek. Ez Apponyi Antal gróf, a helytartó volt. Utána a dedapa következik, Apponyi Albert nagyapja. Ez az ur már horgasodó orru, dzsentrí, diétabeli követnek látszik. Katonás disz-megyart visel karddal. Utána következik sorban az édesapa: Apponyi országbíró. A híres országbíró már magas, keskeny, horgasorru, keskenyprofilu, mai mágnásarc; ime, a mongol Apponyi-arcok változása a XVI. századtól korunk „emberi katedráliság”, Apponyi Albertig. Eddig senkinek sem adatott meg, hogy ilyen tanulmányokat végezhesen a legműveltebb magyar őseinek galériájában.

*

— ... Apám halála? — indul meg a második beszéd tárgya. Az élesvonású Apponyi-arc elkomorul — Repülő-

gépén érkeztem oda. Az utolsó órákban.

Tapintatlan volna kérdéseket feltenni. Aztán mégis megtudom, hogyan is történt az a drámai délután, most tíz éve, Genfben. Apródonként szinte önmagától tudom meg a nagy gyászt az Apponyi-familia különböző tagjaitól, bizalmasaitól.

Igy esett:

— 1933 február elején Apponyi Albert betegnek érkezett Genfbe. Pelényi János, a későbbi washingtoni magyar követ fogadja.

— Dehogyan vagyok beteg — mondja neki Apponyi Albert. — Majd elmulik az a kis meghülés! Tudod mit? Még a genfi magyar diákok báljára is elmegyek!

— Pár nap múlva azonban mégis ágyának dől. Másnap erős hidegrázásra ébredt. Megmérte magát: erős láza volt. Mindez egy csütörtöki napon volt. Szombaton láza felugrott 39 fokra: a két kezelőorvos, híres svájci professzorok — kétoldali tüdőgyulladást állapítottak meg.

— Apponyi Albert nyolcvanhét éves volt ekkor.

— A vasárnap a legnagyobb aggodalomban telt el. A beteg állapota állandóan romlott. A „Residence”-szálló híres 67-es szobájából lesi a genfi világ a híreket. Egymásután futnak be a megleghangu érdeklődések, Hindenburgtól, Herriotól, Pourtaléstól, Aga khántól, Schultess svájci szövetségi elnöktől, Sir Eric Drummond-tól, Madariagától, Miklastól, Borisz cártól, Eden, Quinonez de Leon, Bee-laerts van Blockland, de még Titulescu és Benes is érdeklődik. A szalóba hirtelen új telefonközpontot kell szerelni.

— Hétfőn Ducret páter feladta a nagybetegnek a haldoklók szentségét. A család az utolsó percben érkezik meg Budapestre. Horthy Miklós kormányzó állandó telefonösszeköttetésben áll Genffel.

— Apponyi már alig van magánál. Azt mondja az ápolónőnek, egy öntudatébresztő, tiszta pillanatban:

„Jó volna még élni ... A revízió meglesz ... Nemsokára ...”

— ... Keddig küzd a nagybeteg a hálállal. A percek ólomlábakon vándorognak.

— Kedd délután már teljes önkívületben alszik a nagybeteg. Vonásai nyugodtak, nem szenved.

— Három óraker hirtelen felnyitja kék szemét. A szív csendes és még egyre halkul. A szobában állók izgatottan sietnek a betegágy közelébe. Mintha Apponyi a túlvilágról nézett volna vissza egy percre, amikor felnyitotta szemét.

— Bourdillon professzor a haldokló pulzusát tapintja. A szép kék szemek megint becsukódnak.

— Apponyi még él.

— Aztán csendesen aludni kezd.

— Négy óra tizenöt. Odakünn messés, tündéri napsütés.

— Az agónia beállott.

— Négy óra húsz perc.

— Az aggyastán eddig ökölbeszorított keze most hirtelen szétnyílik. A hatalmas, csontos kéz szépen, békésen, kisimulva ott fekszik a takarón.

*

Intermezzo.

Apponyi Albert fia halkan hozzáteszi:

Nagy időkben halt meg atyám. Utolsó előadását Bécsben tartotta. Ott

hült meg halálosan. A terem rosszul volt fűtve. Halála előtt mindössze pár nappal történt ez. A bécsi előadóteremben, az előadás után, folytatta atyám utolsó politikai beszélgetését; Innitzer hercegérsekkel, Vaugoin hadügyminiszterrel és Dolfuss-szal. Volt miről beszélniök.

Kerekesházy József.